

Sygn. akt I ACa 1389/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Lidia Sularzycka (spraw.)

Sędzia SA Roman Dzięczek

Sędzia SO del. Paweł Iwaniuk

Protokolant: ref. staż. Michał Strzelczyk

po rozpoznaniu w dniu 12 marca 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa K. G. (1) i K. G. (2)

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 czerwca 2014 r. sygn. akt I C 13/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w następujący sposób:

-w punkcie 2 (drugim) zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. G. (1) kwotę 21.000 (dwadzieścia jeden tysięcy) zł z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lutego 2010 r. do dnia zapłaty oraz ustawowe odsetki od kwoty 55.000 (pięćdziesiąt pięć tysięcy) zł od dnia 02 lutego 2010 r. do dnia 26 czerwca 2014 r.;

- w punkcie 4 (czwartym) zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. G. (2) kwotę 21.000 (dwadzieścia jeden tysięcy) zł z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lutego 2010 r. do dnia zapłaty oraz ustawowe odsetki od kwoty 55.000 (pięćdziesiąt pięć tysięcy) zł od dnia 02 lutego 2010 r. do dnia 26 czerwca 2014 r.;

-w punkcie 5 (piątym) zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. G. (1) kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

-w punkcie 6 (szóstym) zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. G. (2) kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

- uchyla punkt 7 (siódmy) i 8 (ósmo);

- w punkcie 9 (dziewiątym) nakazuje pobrać od (...) S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 585,27 (pięćset osiemdziesiąt pięć 27/100) zł z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych;

II. oddala apelację pozwanej w całości;

III. zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz K. G. (1) i P. G. po 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów procesu za druga instancję.

Sygn. akt I ACa 1389/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27.06.2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie z powództwa K. G. (1) i K. G. (2) przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 152.000 zł: 1. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 55.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 27.06.2014 r. do dnia zapłaty; 2. oddalił żądania powódki w pozostałym zakresie; 3. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 55.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 27.06.2014 r. do dnia zapłaty; 4. oddalił żądania powoda w pozostałym zakresie; 5. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1.610,64 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; 6. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.610,64 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; 7. nakazał pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie z należności zasądzonej w punkcie 1 wyroku kwotę 80,86 zł z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych; 8. nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie z należności zasądzonej w punkcie 3 wyroku kwotę 80,86 zł z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych; 9. nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 423,55 zł z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych.

Rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i prawne.

W dniu 10.11.2001 r. w A., woj. (...), w wypadku drogowym poniosła śmierć pasażerka pojazdu E. G.. Samochód osobowy marki V. (...), którym podróżowała E. G. i którym kierował G. K., był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w (...) S.A.

Powodowie K. G. (1) i K. G. (2) są dziećmi małżonków E. G.. W chwili śmierci matki powódka miała 1,5 roku, a jej syn miał ponad 3 lata. Przed śmiercią E. G. pracowała oraz zajmowała się dziećmi, a w wychowywaniu dzieci pomagali jej rodzice K. T. i J. T., gdyż ojciec powodów G. G. nadużywał alkoholu. Po śmierci E. G. opieką i wychowaniem małoletnich zajęli się dziadkowie. W lutym 2013 r. zmarła babcia powodów, a w dniu 25.06.2013 r. zmarł ojciec powodów.

Powódka K. G. (1) ma obecnie 14 lat i uczęszcza do gimnazjum. Powódka z nauką radzi sobie średnio, a w nauce pomaga jej dziadek. Powódka w szkole czuje się dobrze, ma koleżanki, jest osobą pogodną. K. G. (1) tęskni za mamą, ma okresy smutku, płaczu. Jest osobą nieśmiałą i nie wypowiada się spontanicznie. Powódka często myśli o mamie, wyobraża ją sobie, bo jej nie pamięta, a kiedy rozmawia o mamie płacze. Odwiedza grób matki.

Powód K. G. (2) w dniu 22.08.2014 r. skończył 16 lat. W trakcie postępowania powód uczęszczał do gimnazjum, gdzie radził sobie średnio z nauką. Powód w szkole czuł się dobrze, miał kolegów. K. G. (2) nie pamięta swojej mamy, ale często o niej myśli i wyobraża sobie, jakby to było gdyby żyła. Powód uważa, że na pewno lepiej by się uczył, bo mama pomagałaby mu w nauce. Powód jest osobą zamkniętą w sobie. Odwiedza grób matki.

Pismem datowanym na 30.12.2009 r. powodowie wystąpili z roszczeniem o zapłatę zadośćuczynienia do pozwanej. Ubezpieczyciel w procesie likwidacji szkody ostatecznie wypłacił dobrowolnie na rzecz obojga powodów kwoty po 40.000 zł tytułem odszkodowania.

Zdaniem Sądu Okręgowego powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy odpowiedzialność sprawcy wypadku komunikacyjnego, który wydarzył się w dniu 10.11.2001 r., nie budzi wątpliwości. Do zapłaty odszkodowania co do zasady zobowiązany jest ubezpieczyciel zgodnie z art. 822 § 1 i 2 kc. Pozwana ponosi odpowiedzialność w stosunku do powodów także na podstawie art. 448 w zw. z art. 24 kc z tytułu naruszenia dóbr osobistych wobec śmierci ich matki; powyższe przepisy mają zastosowanie do zdarzeń przed wejściem w życie art. 446 § 4 kc, tj. przed dniem 03.08.2008 r.

Z poglądem pozwanej, iż odszkodowanie może przysługiwać jedynie osobom bezpośrednio dotkniętym czynem niedozwolonym, należy się zasadniczo zgodzić, jednak pozwana powinna mieć na uwadze, że właśnie taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie. Spowodowanie śmierci E. G. narusza dobra osobiste powodów K. G. (1) i K. G. (2) w postaci szczególnej więzi łączącej ich z matką. Sąd orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego w zakresie możliwości zasądzenia na podstawie art. 448 w zw. z art. 24 § 1 kc zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej, która jest wynikiem deliktu popełnionego przed dniem 03.08.2008 r. Nie ulega wątpliwości, że prawo do życia w pełnej rodzinie i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi dobro osobiste członków rodziny (w tym przypadku dzieci), a więc podlega ochronie zgodnie z art. 23 i art. 24 kc, szczególnie, że art. 23 kc nie stanowi zamkniętego katalogu dóbr osobistych (uchwała SN z dnia 13.07.2011 r. III CZP 32/11 OSNC 2012/1/10; wyrok SN z dnia 11.05.2011 r. I CSK 621/10 LEX nr 848128; wyrok SN z dnia 14.01.2010 r. IV CSK 307/09 OSNC-ZD 2010/3/91; wyrok SN z dnia 06.02.2008 r. II CSK 459/07 LEX nr 950430; uchwała SN z dnia 22.10.2010 r. III CZP 76/10 LEX nr 604152; wyrok SN z dnia 25.05.2011 r. II CSK 537/10 LEX nr 846563; wyrok SN z dnia 15.03.2012 r. I CSK 314/11, LEX nr 1164718).

Stanowisko pozwanej, że na gruncie przepisu § 10 Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24.03.2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów brak jest podstaw do domagania się ochrony dóbr osobistych innych niż zdrowie i życie, nie jest uzasadnione. Strona pozwana bowiem nie zakwestionowała samej możliwości zakwalifikowania prawa do więzi rodzinnych do kategorii dóbr osobistych, o których mowa w art. 23 i 24 kc. Za Sądem Najwyższym (v. uchwała z dnia 07.11.2012 r. III CZP 67/12 LEX nr 1230027), że w zakresie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń może leżeć także przedmiotowe roszczenie.

Ustalając wysokość zadośćuczynienia przysługującego powodom za zasadzie art. 448 kc Sąd Okręgowy wskazał na to, iż musi ono uwzględniać m.in. rodzaj naruszonego dobra, rozmiar doznanej krzywdy, intensywność naruszenia, stopień negatywnych konsekwencji dla powodów wynikających z dokonanego naruszenia dobra osobistego, w tym także niewymiernych majątkowo, nieodwracalność skutków naruszenia, stopień winy sprawcy, sytuację majątkową i osobistą zobowiązanego.

W ocenie Sądu utrata bliskiej osoby jest wyjątkowo przykrym wydarzeniem i powoduje ból oraz cierpienie u osoby, którą to bezpośrednio dotknęło. Śmierć E. G. w czasie kiedy powódka miała 1,5 roku, a powód miał niespełna 3,5 roku, spowodowała, że cierpienia psychiczne związane ze śmiercią matki i jej brakiem towarzyszyły małoletnim powodom przez całe ich dzieciństwo. Szczególnie w sytuacji, kiedy ojciec małoletnich nie angażował się w ich wychowanie. Skala i okres przeżytych przez powodów K. G. (1) i K. G. (2) cierpien wynikających ze śmierci matki oraz odczuwanego do chwili obecnej żalu nie budzą żadnych wątpliwości Sądu. Tragiczne zdarzenie było bezsprzecznie źródłem wielu negatywnych przeżyć, które odcisnęły nieodwracalne piętno na życiu powodów oraz będą towarzyszyć powodom także w dalszym ich życiu. Z opinii biegłej jednoznacznie wynika, że śmierć matki na pewno miała wpływ na rozwój dzieci, szczególnie rozwój emocjonalny, a zdaniem biegłej być może również rozwój intelektualny.

W ocenie Sądu charakter naruszonego dobra oraz głębokość więzi łączącej każdą matkę ze swoimi dziećmi wskazuje, że zmarła była oraz byłaby w życiu powodów osobą bardzo ważną, a być może najważniejszą. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, w szczególności zeznania świadków jak również opinia biegłego, wskazują na silną więź rodzinną, jaka łączyła powodów ze zmarłą matką pomimo tego, że tragiczne zdarzenie miało miejsce kiedy powodowie byli małymi dziećmi. Pomimo tego, że powodowie nie pamiętają swojej matki, to często ją wspominają oraz często wyobrażają sobie jak byłoby gdyby ona żyła. Niestety wobec zerwania więzi rodzinnej tragicznym wypadkiem, powodowie nie mieli możliwości cieszyć się obecnością matki w ich życiu, zaznać jej bliskości, oraz liczyć na jej pomoc. Więzy dziecka z matką jest wyjątkowa i niepowtarzalna, a jej zerwanie wpływa na zachwianie równowagi emocjonalnej dzieci zwłaszcza tak małych, które w dalszym życiu muszą radzić sobie bez wsparcia matki.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że w okolicznościach niniejszej sprawy odpowiednią kwotą zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych każdego z powodów w postaci zerwania więzi łączących ich z matką jest kwota po 55.000 zł. W ocenie Sądu żądanie zadośćuczynienia powyżej zasądzonej

kwoty ze strony powodów byłoby nadmierne. Miarkując wysokość tego świadczenia na kwotę po 55.000 zł, Sąd Okręgowy miał na uwadze także sytuację rodzinną i majątkową powodów; powodowie w procesie likwidacji szkody otrzymali od pozwanej kwoty po 40.000 zł, z tym, że były to kwoty przyznane tytułem odszkodowania, a nie zadośćuczynienia.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 kc. Zdaniem Sądu zgodnie z orzecnictwem wyrok zasądający zadośćuczynienie ma charakter deklaracyjny, a nie konstytutywny (v. wyrok SN z dnia 18.02.2011 r., I CSK 243/10, publik. LEX nr 848109). O ustaleniu początkowej daty świadczenia odsetkowego decyduje to, czy zadośćuczynienie zostało określone biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili wyrokowania, czy też stan rzeczy istniejący we wcześniejszej dacie, na przykład w dacie zgłoszenia żądania zapłaty zadośćuczynienia, kiedy znane były już wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar doznanego krzywdy, a tym samym wysokość zadośćuczynienia. W ocenie Sądu w niniejszej sprawie dopiero w chwili wyrokowania znane były wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar krzywdy i wysokość zadośćuczynienia. Wynika to między innymi z tego, że wiele ustaleń stanu faktycznego zostało poczynionych na podstawie przeprowadzonych w niniejszym postępowaniu dowodów z zeznań świadków oraz dowodu z opinii biegłego psychologa. W takiej sytuacji trzeba uznać, że wysokość zadośćuczynienia dla powodów była ustalana przez Sąd na podstawie okoliczności istniejących w dacie wyrokowania.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc uznając, że w związku z częściowym uwzględnieniem żądań koszty powinny być stosunkowo rozdzielone; o nieuiszczonych kosztach sądowych Sąd orzekł na podstawie art. 113 ust. 1 i 2 uksc.

Od powyższego wyroku apelacji wniosły obie strony.

Powodowie zaskarżając wyrok w części oddalającej powództwo ponad kwoty 55.000 zł oraz w zakresie odsetek od powyższych kwot za okres od dnia 02.02.2010 r. do dnia 26.06.2014 r. zarzucili:

-naruszenie prawa materialnego –art. 448 w zw. z art. 23 i 24 kc przez błędną wykładnię polegająca na przyjęciu, że powodom należy się zadośćuczynienie w kwocie po 55.000 zł podczas gdy powodowie uważają, że kwoty te zostały znacznie zaniżone, a odpowiednią sumą zadośćuczynienia będą stanowiły kwoty po 76.000 zł;

-art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodów wyznaczonej logicznym rozumowaniem i zasadami doświadczenia życiowego oraz nierozważenie wszystkich okoliczności niniejszej sprawy, w efekcie prowadzących do niezgodności ustaleń faktycznych z materiałem dowodowym zebrany w niniejszej sprawie i ustalenie, że odpowiednią sumą zadośćuczynienia należną powodom za krzywdę w wyniku śmierci matki będą kwoty po 55.000 zł, co stanowi kwoty rażąco zaniżone;

-art. 455, 481 § 1, 817 § 2 oraz 363 § 2 kc w zw. z art. 14 ust. 1 i art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych (...) poprzez ich błędną wykładnię polegająca na przyjęciu, że powodom należą się ustawowe odsetki za opóźnienie od dnia 27.06.2014 r., a nie od dnia 02.02.2010 r.

W związku z powyższym powodowie wnieśli o zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie poprzez zasądzenie od pozwanej na ich rzecz po 76.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 02.02.2010 r. oraz zasądzenie kosztów procesu.

Pozwana zaskarżyła wyrok w zakresie pkt 1,3,5,6,7,8 i 9 zarzucając naruszenie prawa materialnego

-art. 448 w zw. z art. 24 kc poprzez ich wadliwe zastosowanie i błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepisy te stanowią podstawę roszczenia oraz że zadośćuczynienie w związku z naruszeniem dóbr osobistych w kwocie po 55.000 zł są odpowiednie;

-§ 10 ust. 1 rozporządzenia MF z dnia 24.03.2000 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów poprzez jego

niezastosowanie, podczas gdy postanowienie to zawiera zamknięty katalog dóbr, którym zakład ubezpieczeń udziela ochrony ubezpieczeniowej.

Podnosząc powyższe pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja powodów jest zasadna, zaś apelacja pozwanej nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy, wbrew zapatrywaniom pozwanej, prawidłowo wywiódł podstawę prawną odpowiedzialności ubezpieczyciela za szkodę wyrządzoną powodom, wskazując na art. 448 w zw. z art. 23 i 24 kc. W świetle ugruntowanego już i bogatego orzecznictwa oraz doktryny powyższe przepisy pozwalają na dochodzenie zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w przypadku śmierci osoby bliskiej, gdy zdarzenie to miało miejsce przed dniem 03.08.2008 r. W sytuacji nieobowiązania jeszcze normy art. 446 § 4 kc, jak słusznie wywiódł Sąd Okręgowy, osoby, których dobro osobiste w postaci więzi rodzinnych zostało naruszone wskutek czynu niedozwolonego, mogą poszukiwać ochrony prawnej na gruncie art. 23 i 24 oraz 448 kc. Zgodnie z aktualnie obowiązującym art. 446 § 4 kc Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. I nie sposób nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że przepis ten, wprowadzony w związku z nowelizacją kodeksu cywilnego, tylko jest wyrazem zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania. Najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc zadośćuczynienie pieniężne za doznaną przed dniem 03.08.2008 r. krzywdę, stanowiącą następstwo naruszenia deliktem dobra osobistego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie czy też szczególnej więzi rodzinnej ze zmarłym, której zerwanie powoduje ból, cierpienia psychiczne, poczucie krzywdy i osamotnienia (wyrok SN z dnia 07.08.2014 r. III CSK 552/13 LEX nr 1504553, postanowienie SN z dnia 27.06.2014 r. III CZP 2/14 OSNC 2014/12/124).

Zgola niezrozumiałe jest zawarte w apelacji pozwanej stwierdzenie, iż „w chwili śmierci matki powodów nie znano dobra osobistego pod postacią więzi rodzinnych”. Treść art. 23 kc, niezmieniona od dnia 23.04.1964 r., wyraźnie wskazuje na to, iż katalog dóbr osobistych w przepisie tym zawarty, nie jest zamknięty, a więc takie dobra osobiste jak: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska nie są jedynymi jakie ustawodawca wyszczególnił. Zatem wśród dóbr osobistych można pomieścić takie jak więź z matką (szczególnie bliska więź rodzinna). Przy założeniu więc, że dana wartość (dobro) poddaje się kryteriom pojęcia dobra osobistego, należy uznać, iż podlega ono ochronie prawnej w trybie przepisów art. 23, 24 i 448 kc. Ścisłej i wyczerpującej definicji i listy dóbr osobistych nie udało się dotąd sformułować, gdyż konstrukcja prawna tych dóbr odwołuje się do wartości moralnych, które mogą być różne oceniane i które ulegają ciągłym zmianom. To nie oznacza, że więź rodzinna nie mieściła się i nie mieści w pojęciu dobra osobistego. Więź rodzinna stanowi dobro osobiste (v. wyrok SN z dnia 16.04.2014 r. V CSK 320/13 LEX nr 146345).

Wbrew pozwanej z treści § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24.03.2000 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U. nr 26, poz. 310 ze zm.) wcale nie wynika katalog dóbr, którym zakład ubezpieczeń udziela ochrony ubezpieczeniowej. Stanowiąc, iż z ubezpieczenia OC przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem są zobowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia – zawiera raczej katalog objętych ubezpieczeniem następstwa już wyrządzonej szkody. Przepis § 10 ust. 1 rozporządzenia z dnia 24.03.2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz. U. Nr 26, poz. 310 ze zm.), w brzmieniu istotnym z punktu widzenia rozstrzygnięcia nie wyznacza granic odpowiedzialności sprawcy wypadku ani też nie limituje rodzaju dóbr, pozostających pod ochroną prawa cywilnego,

które mogą być naruszone dokonany przez niego czynem niedozwolonym (wyrok SA w Krakowie z dnia 21.02.2014 r. I ACa 1587/13 LEX nr 1548518).

Odmienne niż utrzymuje to pozwana, trzeba wskazać, iż w zakresie jej odpowiedzialności leży też odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych wskutek śmierci spowodowanej czynem niedozwolonym kierującego pojazdem. W pełni należy opowiedzieć się za tezą, iż przepis § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U. Nr 26, poz. 310 ze zm.) nie wyłączał z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 kc (uchwała SN z dnia 07.11.2012 r. III CZP 67/12 . OSNC 2013/4/45).

Nieskuteczny jest również zarzut pozwanej co do przyznania powodowi wygórowanej kwoty zadośćuczynienia. Kwota ta wręcz jest zaniżona, co słusznie podnieśli powodowie w swej apelacji.

Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, iż kryteriom z art. 448 § 1 kc odpowiada kwota 76.000 zł na rzecz każdego z powodów i z tych przyczyn orzeczenie Sądu Okręgowego uległo zmianie.

W przypadku oceny zakresu szkody niemajątkowej nie sposób zastosować kryteriów, które są właściwe szacowaniu szkód rzeczowych. Wskazuje się na potrzebę wzięcia w tym wypadku pod uwagę rodzaju dobra, które zostało naruszone, ciężaru gatunkowego naruszonego dobra, a także charakteru, stopnia nasilenia i czasu trwania ujemnych przeżyć spowodowanych naruszeniem. Istotnym przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia kryterium jest rozmiar krzywdy i ekonomicznie odczuwalna wartość, adekwatna do warunków gospodarki rynkowej. Celem zadośćuczynienia pieniężnego jest zrekompensowanie i złagodzenie doznanego krzywdy moralnej. Funkcja kompensacyjna nie wyczerpuje jednak celu, jaki łączy się z zasądzeniem zadośćuczynienia. Celem tym, obok funkcji kompensacyjnej, jest także udzielenie pokrzywdzonemu satysfakcji, gdy inne środki nie są wystarczające do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego. Jak wskazano w wyroku SN z dnia 27.11.2014 r. IV CSK 112/14 (LEX nr 1604651) rozmiar zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa, która pośrednio może rzutować na umiarkowany jego wymiar i to w zasadzie bez względu na status społeczny oraz materialny poszkodowanego. Jednak przesłanka przeciętnej stopy życiowej nie może pozbawić omawianego roszczenia funkcji kompensacyjnej i eliminować innych istotniejszych czynników kształtujących jego rozmiar i ma charakter tylko uzupełniający.

Wysokość zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych wskutek śmierci osoby bliskiej winna być uzależniona od indywidualnej oceny sytuacji, jaka panowała w rodzinie przed śmiercią osoby bliskiej i jakiej można by się spodziewać, gdyby do tej śmierci nie doszło. Istotne są również takie okoliczności jak to, czy osoby uprawnione pozostawały w najbliższym kręgu rodzinnym, czy pozostawały we wspólnym gospodarstwie domowym i w konsekwencji w bezpośrednim uzależnieniu w sprawach życia codziennego, czy uprawnionym jest dziecko, które bezpowrotnie utraciło prawo do wychowania się w pełnej rodzinie naturalnej, czy doszło do całkowitego osamotnienia osoby uprawnionej, a także jej wieku, stanu zdrowia, możliwości życiowych i potrzeb osoby uprawnionej. Oczywistym jest także, że duże znaczenie ma bliskość relacji emocjonalnych, także musi być brana pod uwagę ocena wpływu śmierci osoby bliskiej na stan psychiczny uprawnionego (wyrok SA w Łodzi z dnia 30.09.2014 r. I ACa 475/14LEX nr 1527078).

Okoliczności niniejszej sprawy, zdaniem Sądu II instancji, mającego na uwadze powyższe wskazania, uprawniają do przyznania zadośćuczynienia dzieciom zmarłej w żądanej wysokości. Nagłe osierocenie przez matkę nie mogło nie pozostać bez wpływu na rozwój emocjonalny bardzo małych dzieci czy ich stan psychiczny. Nawet jeśli nadal otoczone były opieką bliskich im osób, to nie mogła być pełna, najbardziej istotna dla dziecka piecza i stały kontakt, jaki uzyskiwałyby od matki. W zasadzie trudno mówić o jakiegokolwiek rekompensacie w powyższym zakresie; wobec tego, iż strata rodzica dotknęła dzieci dopiero wkraczające w fazę rozwoju więc jeszcze nieukształtowane emocjonalnie, to nie wymaga dowodu stwierdzenie, że w tymże rozwoju zarysowały się jakieś deficyty. Powracająca pamięć o matce, czy jej wyobrażenie, nie tylko w czasie do osiągnięcia dorosłości, ale także w dojrzałym życiu, będzie stałym elementem ich życia i to w wymiarze niedostatku pozytywnych uczuć ze strony tego rodzica. Dzieciom zabrakło wzorca, którego dostarczyłaby matka i z pewnością w ich życiu wystąpił brak niezbędnych do ich rozwoju wartości.

Zasądzając podwyższone zadośćuczynienie Sąd II instancji miał na uwadze fakt otrzymania już przez powodów od ubezpieczyciela określonych kwot, przy czym uznał, iż nie może on wpływać na rozstrzygnięcie w tej sprawie. Odszkodowanie należne na podstawie art. 446 § 3 kc (a takie przyznano powodom w postępowaniu likwidacyjnym), jako odmienne świadczenie od zadośćuczynienia należnego na podstawie art. 448 kc, nie podlega zaliczeniu na poczet należnego zadośćuczynienia (wyrok S.A. w Lublinie z dnia 13.08.2014 r. I ACa 272/14 LEX nr 1511705).

Słusznym zarzutem apelacji powodów jest także ten, który wymierzony został wobec rozstrzygnięcia o odsetkach od zadośćuczynienia. Ogólnym, prawidłowym wskazaniem jest to, które przytoczył Sąd Okręgowy, a więc że wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek za opóźnienie w zapłacie należnego zadośćuczynienia, może się różnie kształtować w zależności od okoliczności sprawy. Terminem, od którego należą się odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia za krzywdę, może być więc, w zależności od okoliczności sprawy, zarówno dzień poprzedzający wyrokowanie o zadośćuczynieniu, jak i dzień tego wyrokowania (wyrok SN z dnia 18.08.2011 r. I CSK 243/10 LEX nr 848109). O ustaleniu początkowej daty świadczenia odsetkowego decyduje to, czy zadośćuczynienie zostało określone biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili wyrokowania, czy też stan rzeczy istniejący we wcześniejszej dacie, na przykład w dacie zgłoszenia żądania zapłaty zadośćuczynienia, kiedy znane były już wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar doznanej krzywdy, a tym samym wysokość zadośćuczynienia. W kwestii konstrukcji prawa do żądania odsetek Sąd Apelacyjny podziela stanowisko (v. wyrok SA w Łodzi z dnia 16.09.2014 r. I ACa 295/14 LEX nr 1527064), zgodnie z którym specyfika świadczenia zadośćuczynienia pieniężnego jest tego rodzaju, że jego wysokość nie jest ściśle określona przez przepisy prawa, ma charakter ocenny. Z tej przyczyny, dłużnik, który zna wyłącznie wysokość żądania uprawnionego, nie ma pewności, czy żądana kwota zadośćuczynienia jest słuszna nie tylko, co do zasady, ale również, co do wysokości. Specyfika tego świadczenia powinna mieć również wpływ na określenie daty, od której powstał stan opóźnienia w spełnieniu tego świadczenia. Z tej perspektywy istotne jest nie tylko to, czy dłużnik znał wysokość żądania uprawnionego, ale także to, czy znał lub powinien znać okoliczności decydujące o rozmiarze należnego od niego zadośćuczynienia. Uwzględniając powyższe, o terminie, od którego należy naliczać odsetki decyduje także kryterium oczywistości żądania zadośćuczynienia. Jeżeli bowiem w danym przypadku występowanie krzywdy oraz jej rozmiar są ewidentne i nie budzą większych wątpliwości, trzeba przyjąć, że odsetki powinny być naliczane od dnia wezwania do zapłaty od kwoty, która była wówczas usprawiedliwiona. Z kolei w sytuacjach, w których istnienie krzywdy oraz jej zakres są niejasne i konieczne jest często żmudne przeprowadzanie ustaleń w tych kwestiach w toku postępowania sądowego, adekwatnym terminem, od którego mogą być naliczane odsetki za zadośćuczynienie za taką krzywdę jest termin wyrokowania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, odmiennie niż w ocenie Sądu Okręgowego wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar krzywdy i wysokość zadośćuczynienia były znane już przed datą wyroku. Przeprowadzone dowody potwierdziły słuszność żądań powodów, a oni sami już w dacie wystąpienia do ubezpieczyciela pod koniec 2009 r. wskazywali kwoty, jakich następnie zażądali w procesie. Nie było zatem powodów ustalania daty opóźnienia w spełnieniu dopiero na datę wyrokowania w pierwszej instancji.

Z wymienionych względów apelacja powodów została uwzględniona, zacyzym wyrok zmieniono zgodnie z art. 386 § 1 kpc. Apelacja pozwanej została oddalona na zasadzie art. 385 kpc.

O kosztach procesu w pierwszej i drugiej instancji orzeczono stosownie do wyniku sporu, a więc przy zastosowaniu art. 98 i 108 § 1 kpc.